

PRÍSPEVOK K DAVISTICKEJ KRITIKE BURŽOÁZNEJ FILOZOFIE

VLADIMÍR BAKOŠ, Ústav filozofie a sociológie SAV, Bratislava

BAKOŠ, V.: Contribution to the Davist Criticism of Bourgeois Philosophy. *Filozofia* 34, 1979, No 3, p. 274—289

The young progressive intelligentsia gathered round the DAV magazine contributed to the spreading and elaboration of ideology and philosophy of Marxism-Leninism in the interwar period. The critical attitude to bourgeois culture is characteristic of all their activity in the interwar twenty years. The Marxist critique of bourgeois philosophy was a component part of their application and propagation of Marxism. The Davists paid attention to the directions of thought bound with the official bourgeois-democratic ideology of the Czechoslovak Republic. The Czech positivist philosophy that had an important effect in Slovakia in that period and the writings of the Czech philosophers J. Tvrđý and J. Král were critically notified by E. Urx. The criticism of idealistic thinking, bourgeois science and of Masarykism was presented by L. Szántó in his writing. The Marxist criticism of bourgeois culture and thinking was contributed also by V. Clementis, who tried to influence the ideological orientation of the young generation towards Marxism-Leninism. The Davists with their polemic and critical activity also in the sphere of criticism of bourgeois thinking did relevantly contribute to the cultural and ideological development in Slovakia.

Marxistické myslenie, ktoré sa v medzivojnovom období aktívnejšie šíri-
lo a rozpracovávalo aj na Slovensku, muselo od začiatku čeliť buržoáz-
nym filozofickým a ideologickým smerom. V tomto ideovom zápase sa
rozvíjali jednotlivé oblasti pokrokovej, revolučnej ideológie a filozofie,
tvorili sa zárodky novej socialistickej kultúry. Buržoázna filozofia a ve-
da, dominujúca v spoločenskom a kultúrnom živote československej
buržoázno-demokratickej republiky, bola marxistami popieraná a kriti-
zovaná a v stretávaní s ňou sa vytvárali a teoreticky prehlbovali základy
marxistickej filozofickej kritiky a teórie. Kritika buržoáznej filozofie a
kultúry tak bola už v tomto období priestorom pre rozvoj vlastnej mar-
xistickej teórie.

Na Slovensku prebiehal dynamický proces tvorby a rozvoja revoluč-
nej ideológie a filozofie v poprevratovom období, pričom marxistické
myslenie sa formovalo a vyvíjalo v kontexte s vývojom marxizmu-leni-
nizmu v celom Československu, s vývojom marxisticko-leninskej ideológie
a filozofie vcelku, ako aj medzinárodného komunistického hnutia v ob-
dobí medzi dvoma vojnami. Najmä od začiatku dvadsiatych rokov po
ustanovení KSČ roku 1921 sa zvýraznila aktivity robotníckeho a socia-
listického hnutia, nadobudla na závažnosti a v KSČ dostalo toto hnutie
jednoznačne progresívnu, revolučnú orientáciu. V rámci komunistického
hnutia sa v Československu rozvíjala marxistická filozofia a ideológia.
Komunisti sa snažili propagovať a prehlbovať znalosť a účinnosť revo-
lučnej marxistickej ideológie a filozofie tak v Čechách, ako aj na Slo-
vensku. Ich akčný program zasahoval celú Československú republiku,

ako to svojou mnohostrannou činnosťou účinne uskutočňovali mnohí z nich, napr. K. Gottwald a davisti. I v nami sledovaných súvislostiach môžeme poukázať na aktívnu činnosť Klementa Gottwalda v slovenskom robotníckom hnutí začiatkom dvadsiatych rokov, počas ktorej tiež intenzívne propagoval marxistickú ideológiu a vystupoval proti buržoáznej ideológii.

Vo vývoji marxistického myslenia na Slovensku má dôležité miesto predovšetkým teoretická aktivita a celková všestranná činnosť, ktorá prebojovávala pokrokové tendencie a úsilie v súdobom kultúrnom a spoločenskom dianí skupiny ľavicovo orientovanej mladej slovenskej inteligencie, združenej okolo DAVu. DAV nebol síce oficiálnym orgánom KSČ, avšak jeho zameranie bolo plne v súlade s politikou a ideovou orientáciou komunistického hnutia. Davisti svojou mnohostrannou aktivitou zasiahli viaceré oblasti sociálneho a kultúrneho diania na Slovensku a vôbec v Československu. Nezanedbateľný je aj príspevok davistov k šíreniu a teoretickému rozpracovávaniu ideológie a filozofie marxizmu-leninizmu. Povšimnutiahodná je predovšetkým ich tvorivá aplikácia marxizmu-leninizmu na dobové spoločenské dianie, na aktuálne problémy sociálneho a kultúrneho vývoja, ich rozvíjanie marxisticko-leninskej teórie, uplatňovanie marxistických hľadísk, aplikácie marxistickej dialektikomaterialistickej metódy. V. Plevzová výstižne poukazuje na to, že „príslušníci slovenskej komunistickej inteligencie, ktorí vstúpili do československých medzivojnových dejín ako davisti, patrili k prvým propagátorom marxisticko-leninského filozofického myslenia vôbec, k zakladateľom a priekopníkmi marxisticko-leninskej filozofie ako vedy osobitne.“ (1, s. 585)

Významnou bola nielen celková davistická aktivita v oblasti ideológie a filozofie, ale aj ich kritika buržoáznej filozofie a vedy. Zásadná marxistická kritika buržoáznej ideológie a filozofie bola pritom jednou zo súčastí rozpracovávania, aplikácie a propagovania marxizmu-leninizmu. I v tejto oblasti môžeme vidieť prínos davistov, ich podstatný vplyv na progresívny kultúrny a ideový vývin na Slovensku. Prínos davistov v oblasti rozvíjania marxisticko-leninskej filozofie bol nielen v jej teoretickom rozpracovávaní, ale hlavne v praktickej a tvorivej aplikácii marxistickej teórie na konkrétnu problematiku medzivojnového spoločenského a kultúrneho života. Z tejto činnosti je potrebné vyzdvihnúť prístupy k viacerým páľčivým spoločenským a kultúrnym problémom a ich riešenie. Davisti svojimi pokrokovými postojmi ukazovali cestu novému riešeniu spoločenských a kultúrnych problémov. Tak napr. ich postoj k česko-slovenskému problému, kritika čechoslovakizmu, ich príspevok k vytváraniu nových vzťahov Čechov a Slovákov, aktívne formovanie nových vzťahov českej a slovenskej kultúry mali nezanedbateľný význam a boli plne v súlade s teóriou a praxou marxizmu-leninizmu.

Davisti významne zasiahli do spoločenského a kultúrneho diania medzivojnového obdobia. Snažili sa rozvíjať základy revolučnej socialistic-

kej kultúry a ideológie, usilovali sa o dôsledne triedne chápanie sociálnych problémov, o progresívne stanoviská, ktoré boli plne v súlade s tvorivými marxisticko-leninskými postojmi. Nemožno však tiež nebrať do úvahy aj určitú dobovú podmienenosť a ohraničenosť niektorých stanovísk. Niektoré ich postoje boli podmienené súvislosťami vývinu marxizmu-leninizmu v danom štádiu, ako aj podmienkami vývinu tohto typu myslenia na Slovensku. Tradícia a rozvoj materialistického myslenia na Slovensku vcelku a najmä marxizmu v predchádzajúcom, t. j. predvojnovom období neposkytovali dostatočne širokú základňu pre rozvoj marxizmu-leninizmu na Slovensku v medzivojnovom období. Davisti tak museli mnohokrát v konkrétnych aplikáciách teoretických postulátov marxizmu vstupovať na dovedty „nezmapované územie“. Je potrebné si napokon uvedomiť i to, že hlavný záujem davistov predsa len nebol sústredený na oblasť teoreticko-filozofického rozvíjania marxistického myslenia, na oblasť rozvíjania filozofickej teórie, ale predovšetkým jej praktickej aplikácie. „Ako v každom literárnom a ideologickom hnutí, tak aj v davistickej skupine (ktorá ako taká nebola jednoliata, ale členená po mnohých stránkach) boli rozpory, zvraty a rozbehy, dejinami a spoločenskými podmienkami daný stupeň a hranice ich vývoja a pôsobenia,“ píše A. Sirácky. (2, s. 506) Napriek tejto ohraničenosti, ktorú tu pripomínáme preto, aby sme nezabudli davistickú aktivitu sledovať v celej jej konkrétnej a historickej podobe a súvislostiach, aby sme videli aj ohraničenosť niektorých stanovísk, ktoré boli prekonané ďalším vývinom, spresnené a ďalej rozpracovávané, davisti však vždy zotrvali na dôsledných pozíciách marxizmu-leninizmu a významne prispeli k rozvoju marxistického myslenia nielen na Slovensku, ale i v Československu.

Aktivita a postoje davistov boli vyhranene zamerané voči buržoáznej kultúre, davisti rozpracovávali svoje stanoviská v opozícii a často v priamej polemike s buržoáznou ideológiou a filozofiou. Často sa stretávali s nepochopením, zámerným vulgarizovaním a mystifikovaním svojich stanovísk i snáh komunistického hnutia. Antimarxistické zahrotenie buržoáznej ideológie, ale i vedy a filozofie, ako i pokusy o kritiku a dezinterpretáciu pokrokovej marxistickej ideológie a filozofie si vyžadovali polemickú protiofenzívu. Davisti kritizovali buržoáznú kultúru, jej jednotlivé formy, v častých polemikách čelili útokom meštiackej tlače a snažili sa nielen podrobovať buržoázne myslenie zásadnej kritike, ale ukazovať východiská z krízy buržoáznej spoločnosti a jej kultúry. Pritom im nešlo len o to, aby podrobovali meštiacke myslenie, antimarxistické výpady a vulgarizácie otvorenej a nekompromisnej kritike a polemike, ale tiež o to, aby objasňovali vlastné stanoviská, propagovali a rozpracovávali marxistické myslenie. Nekompromisný postoj davistov k meštiackej kultúre bol charakteristický pre ich celú aktivitu z medzivojnového dvadsaťročia. Súvislosť s konkrétnym spoločenským a historickým vývojom, s vývinom marxizmu v Československu, ako i s vývinom me-

dzinárrodného komunistického hnutia podmieňovala do určitej miery aj ich stanoviská k meštiackej kultúre, ich konkrétne podoby a diferencovanosť prístupu k buržoáznej kultúre a k jej konkrétnym formám. Hlavný smer kritickej aktivity davistov bol zameraný proti otvorene idealistickým, iracionalistickým, špekulatívno-teologickým, mystickým a fideistickým myšlienkovým smerom, ktoré sa v medzivojnovom období šírili aj v slovenskom kultúrnom živote. Nebolo náhodné, že ostrie ich kritiky smerovalo často proti týmto ideovým postojom a prúdom, ktoré boli späté s reakčnou a konzervatívnou politickou praxou, proti prúdom, ktoré na Slovensku už tradične nachádzali voľné pole pôsobnosti a dominovali i v medzivojnovom období. Preto je pochopiteľné, že davisti venovali pozornosť týmto myšlienkovým smerom a ich sprievodným ideologickým a politickým prejavom.

Rovnako venovali pozornosť myšlienkovým smerom spätým s oficiálnou buržoáznodemokratickou ideológiou československej republiky a podrobovali kritike aj filozofické smery dominujúce v medzivojnovom dvadsaťročí na univerzitách a vo vedeckom živote. Sledovali kriticky buržoázne filozofické myslenie všeobecne, ale aj masarykizmus, pozitivizmus a pozitivisticko-realistické myslenie. Tieto smery nezanedbateľne pôsobili na kultúrny život na Slovensku najmä v medzivojnovom období. Predovšetkým pôsobenie českých pozitivistických filozofov J. Tvrdeho a J. Kráľa, ktorí účinkovali v dvadsiatych a tridsiatych rokoch na Univerzite Komenského v Bratislave a boli tak na Slovensku pedagogicky i vedecky činní, zanechalo tu určité vplyvy a odozvy. Ich pozitivistické, resp. pozitivisticko-realistické filozofické myslenie, ktoré v určitom smere prekračovalo obmedzenosť ortodoxného, klasického európskeho a českého pozitivizmu príklonom k realistickým filozofickým postojom, svojou programovou snahou o vedeckosť, bolo významnou protiváhou iracionalistických a fideistických myšlienkových prúdov. Pozitivisticko-realistické myslenie bolo svojím celkovým realistickým, racionalistickým a programovo zvedečtujúcim postojom nepochybne oproti otvorene idealistickým, iracionalistickým a špekulatívno-teologickým smerom menej reakčné a znamenalo relatívny prínos. Dobová marxistická kritika zaujímala k pozitivisticko-realistickej myšlienkovkej orientácii kritický, marxisticko-leninský postoj a dokázala poukázať i na relatívny prínos tohto typu myslenia. Filozofická tvorba českých pozitivistických filozofov pôsobiach na Slovensku neušla pozornosti davistov. Ako ďalej uvidíme, podroboval ich dielo kritike najmä E. Urx.

Davisti však sledovali nielen ideové a teoretické aspekty buržoázneho myslenia, ale aj jeho sprievodné ideologické zahrotenie. Ideologické momenty tohto myslenia podrobovali sústavnej kritike (môžeme poukázať na ich kritiku čechoslovakizmu, ideológie agrarizmu a pod.).

Spomedzi davistov venoval vo svojej kritickej tvorbe značnú pozornosť analýze a kritike buržoáznej pozitivistickej filozofie predovšetkým

Eduard Urx. Ku kritike buržoáznej filozofie Urx významne prispel už začiatkom tridsiatych rokov. Roku 1930 uverejnil v Tvorbe zo zamýšľanej väčšej štúdie *Tvář vládnoucí třídy* dve časti — *Filosofie československé vládnoucí třídy* a *Veřejné mínění a žurnalistika*, v ktorých podal ostrú kritiku buržoáznej ideológie a filozofie. Zaujímavá je najmä z hľadiska filozofickej kritiky predovšetkým stať — *Filosofie československé vládnoucí třídy* (Tvorba V, 1930, 34, 538—539). Urx v nej poukazoval na to, že v dobe prehlbujúcej sa všeobecnej krízy kapitalizmu buržoázna filozofia nemôže byť iná ako „stále více absolutně idealistická“. Zdôrazňoval vývin filozofie, buržoáznej filozofie k stále idealistickejšej podobe. „Od pseudomaterialismu, od „positivismu“, ponechávajícího mnoho miesta „nadsmyslu“, fideizmu a subjektivismu, dospěla buržoasní filosofie až k nejnestvůrnějšímu idealistickému galimatyáši“, písal Urx. (3, s. 131) Poukazoval na to, že vo filozofii vládnucej triedy sa odrážajú hospodárske potreby tejto triedy a pomer spoločenských síl. Pozitivismus, ktorý bol preto na prelome storočí oficiálnou filozofiou buržoázie, bol neúspešný v úsilí riešiť rozpor materializmu a idealizmu, dopúšťal sa falšovania teórie poznania (Urx pritom myslel empiriokriticizmus, ale i filozofiu Fr. Krejčího). V politike našiel pozitivismus výraz v tzv. realizme. Pozitivismus zodpovedal najvyšším fázam progresívneho vývoja kapitalizmu, avšak buržoázia, ktorá zmenou hospodárskych, politických a sociálnych pomerov stratila svoju progresívnosť, nebola schopná zvládnuť sily dialektického vývoja, čo našlo odraz v oblasti filozofie v „zabřednutí buržoasie do idealistického kněžourství ve filosofii“. (3, s. 132) Idealistická línia vo vývoji filozofie bola zavŕšená Heglom. „Poslední jasná slova měšťácké filosofie promluvil nesporně Hegel.“ (3, s. 133) Urx v tejto štúdii podal tiež kritiku filozofických teórií pravdy — pozitivistickej teórie Fr. Krejčího, pragmatickej K. Čapka a teórie J. B. Kozáka. Dokladal tak hlavnú tézu svojej kritiky buržoáznej filozofie, ktorú výstižne zachycuje jeho vlastné vymedzenie: „Od positivismu vede cesta přímo k otevřenému filosofickému klerikalismu, k idealismu.“ (3, s. 135) Poukazoval na to, že takýto vývoj „filosofie vládnoucí třídy“ je historickou nevyhnutnosťou a odráža sa v ňom vývoj triedneho boja. Upresňujúc svoju charakteristiku buržoáznej filozofie, tu tiež písal: „Její stále větší zabředávání v absolutní idealismus a filosofické kněžourství je neustálým útekem hlavně před objektivní pravdou dialektiky vývoje materiální skutečnosti všeobecně a před objektivní pravdou smrtelné krise kapitalismu speciálně.“ (3, s. 136) Takýto vývoj buržoáznej filozofie platí nielen pre českú buržoáznu filozofiu, kde nadobudol mimoriadne markantné črty, ale je medzinárodným javom. Urx tiež zdôrazňoval, že vývoj českej buržoáznej filozofie potvrdzuje „Marxovo konštatovanie, že charakter ideologie vládnoucí třídy je tím pokrytečtější, čím větší je rozpor mezi rostoucími výrobními silami a současným společenským řádem.“ (3, s. 136) Formuloval tak zásadnú a nekompromisnú kritiku buržoáznej filozofie. V tejto svojej stati prakticky demonštroval

nevyhnutnosť neustáleho kritického vyrovnávania sa — zo zásadných marxisticko-leninských pozícií — so súdobou buržoáznou filozofiou, o čo sa práve usilovala marxistická filozofia počas celého medzivojnového dvadsaťročia. I keď niektoré jeho kritické súdy boli výrazom dobového chápania niektorých otázok a boli podmienené daným stupňom, etapou rozvoja marxistického myslenia a neskôr si vyžadovali upresnenie, význam tejto Urxovej kritickej aktivity bol značný. Jeho štúdie z konca tridsiatych rokov, zaoberajúce sa českou filozofiou, už poskytovali diferencovanejší pohľad na české buržoázne filozofické myslenie. E. Urx venoval pozornosť i dielu českého pozitivistu J. Tvrdeho.

Český filozof prof. Josef Tvrdý, ktorý do konca tridsiatych rokov pôsobil na bratislavskej UK, svojou obsiahlou filozofickou tvorbou zasiahol viaceré filozofické disciplíny. K logickej problematike prispel svojou *Logikou*, ktorá bola publikovaná v Prahe [r. 1937]. Tvrdý v tejto práci podal výklad tradičnej [klasickej] logiky. V jeho chápaní ide logike o všeobecnú formu vedome zdôvodneného myslenia, pričom logika je formálnou vedou, avšak nie je bez vzťahu k reálnym predmetom a pravde. Logika je „filozofickou propedeutikou“, má význam len pre vedeckú filozofiu, ktorej poskytuje kritický základ, kritické a metodické vodidlo pri tvorbe svetového názoru. Podľa Tvrdeho tak ako nie je ostrej hranice medzi vedou a filozofiou, nie je pevnej hranice ani medzi logikou a noetikou. Základné logické elementy sú relácie, vzťahy, ktoré sú predpokladom ďalších logických útvarov. Hlavnou logickou zásadou, najdôležitejšou axiomou logiky je podľa Tvrdeho zásada dostatočného dôvodu, ktorá je zásadou „logického determinizmu“. Základom logického odôvodnenia, verifikácie je indukcia. Indukcia je najdôležitejšou logickou metódou. Z faktovej a empirickej indukcie vyrastá indukcia racionálna. Racionálna indukcia neposkytuje len pravdepodobnosť ako empirická indukcia, ale istú pravdu. Racionálnu indukciu charakterizuje ako „hypothesu“, ktorá nadobúda istotu verifikáciou. Vo svojom chápaní racionálnej indukcie nebol celkom originálny. Inšpiráciou mu bolo chápanie H. H. Dubsu (ako i W. Whewella), od ktorého prevzal pojem racionálnej indukcie. Tvrdý podal vo svojej *Logike* obsiahly systematický výklad klasickej logiky, ktorého niektoré podstatné črty sme sa tu v krátkosti pokúsili načrtnúť. Jeho pozitivisticko-realistická filozofická orientácia sa prejavovala i tu v jeho kritickom postoji tak k celému novopozitivismu, ako aj k symbolickej, matematickej logike, logistike. Pre celé Tvrdeho dielo a teoreticko-filozofický postoj je charakteristický racionalizmus, ktorý dostal výraz i v tejto jeho práci. Tvrdeho dôraz na racionálne, logické zdôvodnenie teoretického myslenia bolo charakteristickou a nepochybne pozitívnou črtou jeho filozofickej koncepcie i jeho chápania logickej problematiky. Tvrdý však nebol schopný prekročiť ohraničenosť pozitivistickej, resp. pozitivisticko-realistickej filozofickej platformy, a tak ani jeho chápanie logickej problematiky sa nevyhlo teoretickej nedôslednosti. Jeho chápanie stroskotávalo na hmlistom a

problematickom výklade a nemožnosti zdôvodnenia samotného teoretického jadra jeho logickej koncepcie — racionálnej indukcie.

Je pozoruhodné, že práve riešenie logickej problematiky a Tvrdého *Logika* vzbudili značnú pozornosť v kultúrnom živote koncom tridsiatych rokov, a to najmä medzi predstaviteľmi mladej, pokrokovu orientovanej inteligencie, ktorá diskutovala o tejto práci na pôde *Spolku pre vedeckú syntézu* roku 1939. Diskusia, ktorá sa konala v teoretickovednej sekcii Vedeckej syntézy v dňoch 27. októbra a 3. novembra 1939, sa zamerala predovšetkým na Tvrdého koncepciu racionálnej indukcie, voči ktorej „bolo namietané, že racionálnou indukciou možno síce dospieť k vedeckým poznatkom vysokej pravdepodobnosti, no nikdy nie k absolútnej istote“. (4, s. 11) Predstavitelia mladej slovenskej vedeckej generácie sa kriticky vyrovnávali s logickou koncepciou J. Tvrdého. I. Hrušovský, ktorý sa zaoberal Tvrdého *Logikou* už v spomenutej diskusii na pôde *Vedeckej syntézy*, neskôr opäť upozornil na problematickosť Tvrdého logickej koncepcie v práci *Teória vedy* (Bratislava 1941). Hrušovský v nej nesúhlasil s Dubsovou a Tvrdého koncepciou racionálnej indukcie. Podľa neho indukcia dosahuje len stupeň pravdepodobnosti. (5, s. 56—58)

Tvrdého *Logika* vyvolala kritickú odozvu v dobovej pokrokovej tlači. Popredný marxistický kritik a teoretik E. Urx ju podrobil kritike v článku *Ke kritice formální logiky* (Tvorba 1938, č. 19, 20). Vychádzajúc z prác F. Engelsa a V. I. Lenina, načrtnol tu chápanie logiky na základe materialistickej dialektiky, dialektickej logiky. Od logiky tu odlišoval „logistiku, formalistní logiku“, ktorej kritika je vlastne jadrom Urxovej state. Podrobuje kritike tak tradičnú, ako aj súdobú podobu formálnej logiky, konfrontujúc ju s dobovým dialektickomaterialistickým chápaním tejto problematiky.

Urx tu charakterizuje Tvrdého logické stanovisko rozpracované v jeho *Logike*. Podľa neho Tvrdý nie je zástancom formálnej logiky. Nie je však ani prívržencom objektívnej logiky, filozofickým materialistom, ale pozitivistom. Poukazoval na Tvrdého kritiku formálnej logiky, táto je však podľa neho nedôsledná, keď „na druhej strane propadá Tvrdý napríklad formalistice“. Urx píše, že Tvrdý „do starých forem, neodpovedajúcich skutočnosti, se pokouší nalévat obsah“, tým odkrýva rozpor medzi skutočnosťou a „formalistní“ logikou „upadaje sám střídavě do metafysiky a dialektiky. Nechtě dokazuje nesmiřitelnost „čisté“ formální logiky se zákony objektivního vývoje a jemu odpovídajícího myšlení“. (3, s. 165) Tvrdého postulát, že vzťah je základný logický element (a podľa Urxovej interpretácie Tvrdého len logický), považuje Urx za subjektivismus. Vzťah nemá v chápaní Tvrdého noetickú a praktickú hodnotu, domnieval sa Urx. Naproti tomu podľa neho je vzťah základným elementom „objektivní přírody, její souvislosti, její vnitřní nutnosti“. Vysvetľoval vzťah dialekticky, z hľadiska materialistickej dialektiky. Za základnú príčinu kolísania Tvrdého k subjektivismu a formalizmu

(ako aj iných pozitivistických filozofov) považoval nesprávne chápanie pomeru logiky a noetiky. Podľa Urxa nemožno oddeľovať logiku od noetiky, ako to viacmenej podľa neho robí Tvrďý. „Noetika totiž není jen všeobecně filosofická otázka o možnostech poznání pravdy a snad ještě o poměru subjektu a objektu, ale je to věda o samém procesu poznávání skutečnosti. Je-li pak logika vědou o nejvšeobecnějších zákonech pohybu a vývoje objektivního světa a také poznání, pak je logika teorií poznání, je noetikou.“ (3, s. 167) Ak nemá byť logika subjektívnou, formálnou, ale objektívnou, nie je možné ju oddeľovať od noetiky. U Tvrďého sa logika „uvolňuje od poznávania, tj. od obsahu“, a tým sa približuje formalistike. Na adresu Tvrďého uvádza, že i keď sa buržoázni filozofi snažia na rozdiel od logicistov vystríhať „prázdnoty a abstraktnosti formálnej logiky“, predsa zachovávajú jej základné osnovy. Urx zdôrazňoval, že s vývojom spoločenského života a ľudskej praxe sa vyvíja aj poznanie a s ním aj kategórie logiky. Tak bola formálna logika prekonaná logikou dialektickou. Formálna logika má len relatívny, podmienený význam, Urx ho však pritom neúmerne zužuje. Objektívnou logikou, ktorá „má v sobě celou bohatost života“, je dialektická logika.

Urx vo svojej stati správne postuloval dialektický charakter logiky, jej spätosť s gnozeológiou, avšak jeho zjednodušujúci odmietavý postoj k formálnej logike, ktorú stotožňoval pritom s metafyzikou, podmienený dobovým chápaním tejto problematiky v marxistickej filozofii, bol obmedzením jeho kritického prístupu. Na obmedzenie jeho stanovísk, najmä na problematiku chápanie formálnej logiky, jej nesprávnu kritiku, ako aj nejasnosť vzťahu formálnej logiky a dialektiky, dialektickej logiky, ktoré vyplývalo z chápania týchto otázok v marxistickej filozofii daného obdobia, by bolo možné sústrediť bližšie pozornosť, nám však ide predovšetkým o náčrt konkrétnych stanovísk Urxovej kritiky *Logiky* J. Tvrďého. Urx demonštroval vo svojej kritike nedôslednosť pozitivisticko-realistických pokusov o prekonanie a modifikáciu formálnej logiky a oproti tomu sa tu snažil postaviť marxistické chápanie logickej problematiky. Je hodno si povšimnúť, že i napriek kritike hodnotil Tvrďého *Logiku* kladne ako dielo „pokrokové a veľmi podnietné“. (3, s. 158)

E. Urx venoval kritickú pozornosť aj tvorbe českého pozitivistického filozofa Josefa Krála. Filozofická tvorba J. Krála sa sústreďovala na oblasť dejín filozofie, a to tak svetovej, ako predovšetkým českej filozofie. Za najvýznamnejšie dielo v tejto oblasti možno považovať jeho historicko-filozofickú prácu *Československá filosofie. Nástin vývoje podle disciplin* (Praha 1937), ktorá bola publikovaná ako vysokoškolská príručka. Táto práca plne odráža jeho pozitivistické filozofické stanovisko a najmä akceptovanie pozitivistických metodologických postupov. Objektivizmus, faktografizmus a objektivistická opisnosť bez explicitného hodnotiaceho postoja a kritiky filozofických smerov je typickým prejavom akceptovania takéhoto metodologického prístupu. Týmto pozitivistickým objektivismom je daná i obmedzenosť tejto práce. Jej teoretickú a me-

todologickú nedostatočnosť by bolo možné podrobnejšie doložiť. S faktografickosťou tejto práce je však spojená aj jej vecnosť a bibliografická obsažnosť, ktorá zachovala tejto práci určitú hodnotu aj neskôr po jej publikovaní. Preto bola táto Králova práca aj napriek svojej poplatnosti pozitivistickému metodologickému prístupu, objektivismu a opisnosti značným prínosom k skúmaniu problematiky dejín českej a slovenskej filozofie. S Královým pozitivisticko-realistickým filozofickým stanoviskom, zdôrazňujúcim vedeckosť a racionalizmus, súviseli jeho kritické postoje k iracionalistickému mysleniu. Vystupoval proti rôznym formám iracionalizmu a mysticismu vo vtedajšej českej filozofii. Realistickým pozitivismom boli však dané aj medze Králových postojov.

Historicko-filozofická tvorba J. Kráľa nezostala bez povšimnutia zo strany dobovej marxistickej kritiky. Zaoberal sa ňou Edo Urx v článku *Československá filozofie. Několik poznámek o dějinách filosofie a hlavně o spisu dr. Josefa Krále* v Tvorbe roku 1938. Podrobil tu toto dielo zásadnej marxistickej kritike. Královo dielo pritom oceňoval ako významné. Označoval ho za novopozitivistu, nerozlišujúc medzi pozitivismom a novopozitivismom — „podstatného rozdílu mezi positivismem a novopositivismem není“, hovorí Urx. (3, s. 149) Podľa Urxa novopozitivismus stavia Kráľa na „demokratickou levici české měšťácké filosofie, při čemž se ovšem vyznačuje veškerou nedůsledností a polovičatostí, která je positivismu vlastní“. Ako ďalej Urx výstižne píše — „Je to jakási, řekli bychom, „nálada pro materialismus“, ale současně jsou v této filosofii otevřena tisícera dvířka idealismu a dokonce fideismu.“ (3, s. 151) Královým hľadiskom, ktoré je zjavné i v *Československé filosofii*, je pozitivismus, ktorým je obmedzené hlavne jeho hodnotiace stanovisko. „Soudcem a hodnotitelem české filosofie“ bude až česká filozofia dialektického materializmu. Za závažný nedostatok Královej práce považoval prehliadanie spoločenských, materiálnych podmienok vývinu a formovania sa jednotlivých filozofických smerov u nás. Vychádzal tu dôsledne z marxisticko-leninského chápania dejín filozofie, poukazoval na dve línie vo vývine myslenia — materializmu a idealizmu, ktoré sú pritom značne vnútorne diferencované. Poukazoval na dôležitosť prihliadania k spoločenským pomerom — nemá však ísť o mechanické chápanie spoločenských vplyvov. „Myšlení má konečně také svoje vlastní zákony „pohybu“, ale co je nutno vidět, to je vzájemný vliv mezi společenskou základnou a ideovou nadstavbou. To je cesta k pochopení všeho.“ (3, s. 153)

Urx požadoval, aby si historik filozofie všímal: „sociologické korene“ filozofických smerov, riešenie základných filozofických problémov, praktické dôsledky filozofických škôl. Pri vlastnej aplikácii takéhoto prístupu na históriu českej filozofie sa Urx domnieval, že českú filozofiu v „základním proudu“ charakterizuje „sklon k materialismu“. (3, s. 154) Urx výstižne hodnotil Královu prácu, keď poukazoval na nedostatky, obmedzenosť jeho hľadísk, na neprihliadanie „k objektivním hnacím

silám filosofického myšlení“, avšak oceňoval prínos tejto práce k danej problematike a písal, že „nutno Králův spis hodnotit v podstatě kladně“. [3, s. 157] Pozitívne hodnotil jeho spis najmä v dobových súvislostiach sociálno-politického vývinu, „kdy se vede historický zápas mezi fašismem a demokracií“, oceňoval zameranosť Kráľovho spisu proti filozofickému mysticismu, v čom videl jeho pokrokovosť, i keď len nedôslednú. Práve Urxova kritika nás tak upozorňuje na dôležitú črtu pôsobenia J. Kráľa, na pokrokovosť, aj keď len relatívnu, jeho niektorých postojov a náhľadov v dobových súvislostiach najmä na sklonku tridsiatych rokov v I. ČSR. E. Urx tak vo svojich kritických statiach demonštroval zásadnú marxisticko-leninskú kritiku buržoáznej filozofie vcelku, ako aj pozitivismu a českého pozitivistického myslenia osobitne.

Urxova a vôbec davistická kritika buržoázneho a najmä pozitivistického myslenia mala značný význam. Davisti prispeli k uplatňovaniu pokrokového myslenia na Slovensku hádam najvýznamnejšie a nezanedbateľnú úlohu tu mala práve aj ich kritika meštiackej filozofie a vedy. V tomto ohľade bola významná kritická aktivita nielen E. Urxa, ale aj ďalších davistov. Značnú aktivitu pri kritike buržoáznej filozofie a ideológie vyvíjali i L. Szántó, V. Clementis a ostatní davisti.

K rozvíjaniu marxistickej filozofie na Slovensku v medzivojnovom období významne prispel L. Szántó. Svojou publicistickou činnosťou v oblasti marxisticko-leninskej ideológie a filozofie Szántó prispieval k aktivite formujúcej sa revolučnej, socialistickej kultúry, k utváraniu a propagovaniu jej ideológie, k prehĺbovaniu jej teoretických základov, ako i ku kritikej ofenzíve proti meštiackej vede, ideológii, filozofii a kultúre. Szántó propagoval a popularizoval základné princípy pokrokovej revolučnej ideológie a filozofie, objasňoval idey marxizmu-leninizmu, vychádzajúc pritom z diela a myslenia klasikov marxizmu-leninizmu. Pre Szántóa je charakteristická jednota jeho teoreticko-filozofickej a ideologickej tvorby a aktivity. Sústavne prebojoval zásadné marxisticko-leninské hľadiská a stanoviská v rozmanitých oblastiach kultúrneho a ideového života. Svojou filozofickou publicistikou zasiahol do viacerých u nás vtedy nie dostatočne a adekvátne rozpracovaných oblastí problémov marxistickej teórie, filozofie a vedy. Vo svojej filozofickej tvorbe venoval značnú pozornosť problematike vedy, najmä problémom prírodných vied, teoretickým, metodologickým, ideologickým otázkam. Prínosom bolo nielen jeho propagovanie a šírenie princípov marxizmu-leninizmu, ale predovšetkým jeho rozpracovávanie a aplikácia marxisticko-leninských hľadísk, dialektickomaterialistickej metódy na konkrétnu problematiku slovenského kultúrneho života, jeho teoretická a publicistická aktivita, v ktorej odhaľoval ráz meštiackej vedy a kultúry a podroboval ich nekompromisnej kritike. Významná je v nami sledovaných súvislostiach predovšetkým jeho demaskujúca a zásadná marxistická kritika buržoáznej vedy. Szántó odhaľoval podstatu a charakter buržoázneho myslenia a vedy, zdôrazňoval triednu podstatu ideológie,

jej rôznych foriem a tak i filozofie a vedy, poukazoval na triednosť, triedny charakter vedy, objektivizmus buržoáznej vedy a pod. (napr. v článku *Veda v službách buržoázie a proletariátu*, DAV V, 1932, č. 9—10, *Nadtriednosť vedy a čo za ňou vší*, Tvorba 1930, atď.). Szántóova kritika zdôrazňujúca triednu podmienenosť vedy, odhaľujúca objektivizmus meštiackej vedy demaskovala ráz buržoáznej vedy všeobecne, ale pozitivistickej vedy osobitne. Kritizoval koncepciu „čistoty“ vedy a objektivizmus meštiackej vedy. Poukazoval na to, že „marxisticko-dialektická filozofia prekonáva objektivizmus a subjektivizmus meštiackej vedy“. (6, s. 128)

Szántó odhaľoval charakter buržoázneho idealistického myslenia, meštiackej vedy. Podával ostrú kritiku „meštiacko-triedneho rozumu“. Poukazoval na empirizmus, nazeravosť, metafyzickosť, formálnologické myslenie, eklekticismus, mechanizmus meštiackeho myslenia. Kládol proti sebe a konfrontoval „meštiacky rozum“ a „materialisticko-dialektický rozum“, poukazoval na podstatný rozdiel medzi meštiackou vedou a marxizmom-leninizmom. Sústavne odhaľoval nedostatky meštiackeho myslenia, buržoáznej vedy a filozofie, poukazoval na ich nedialektickosť. Buržoázne myslenie podľa neho „rozoznáva iba rôznosť vecí, nie ich protikladnosť. Obmedzuje sa iba na registrovanie rozmanitosti vecí, ktoré nám podáva empiria, alebo narába s pojmami až do dutosti všeobecnými a abstraktnými. Protikladnosť chápe nanajvýš ako protichodnosť dvoch samostatných vecí, tendencií. Do protirečivej podstaty vecí a javov nepreniká.“ (6, s. 215) Oproti meštiackej vede kládol dialekticko-materialistickú metódu bádania a myslenia, materialistickú dialektiku, marxizmus-leninizmus. „Iba proletariát je schopný poznať podstatu sveta, lebo len z jeho triednej existencie vyrastá a len jemu vyhovuje spôsob poznávania (t. j. dialektický materializmus), ktorým možno odhaliť charakter vzájomnosti javu a podstaty vecí a pochopiť ich dialektikomaterialistický charakter.“ Poukazoval na to, že „forma myslenia kapitalistickej a proletárskej triedy je nevyhnutná, triednou podstatou týchto tried určená forma. Kvalitatívny rozdiel existencie týchto tried sa prejavuje aj v kvalite ich metódy poznávania a myslenia. Ktorá z nich je dokonalejšia? Niet pochybností, že metóda proletárska, marxistická. Lebo kým buržoázia so svojou metódou ostáva civieť na vonkajšku, na povrchu, na bezprostredne danom, hranice buržoázneho poznávania sú pre nás iba východiskom k adekvátnemu poznaniu podstaty skutočnosti.“ (6, s. 88—89) Szántó podroboval marxisticko-leninskej kritike zásady, tendencie, teoretické a metodologické hľadiská meštiackeho myslenia, rôzne teórie buržoáznej vedy a filozofie. Tak napr. odhaľoval svetonáhľad a metódu teórie „racionalizácie“ školstva, jej filozofickú a metodologickú podstatu a charakter. Kritizujúc túto teóriu (V. Příhodu), skúmal i jej gnozeologickú stránku. Podával kritiku i pozitivistického noetického stanoviska (konkrétne Fr. Šerackého). Poukazoval na to, že „doterajšia čs. škola stála na noetickom (kriticky poznávacom)

stanovisku pozitivistickom“. „Z nášho materialisticko-dialektického stanoviska je toto noetické učenie pozitivizmu práve také eklektické, metafyzické a falošné ako jeho svetonáhľad a metóda poznávania“, písal v článku *Racionalizovanou výchovou k „duchovnému ovládnutiu hmoty“* (DAV IV, 1931). (6. s. 59)

Značnú pozornosť venoval Szántó súčasnému buržoáznemu mysleniu a jeho prejavom u nás. Tu je zaujímavá najmä jeho kritika Masaryka a masarykizmu. Odhaľoval spätosť súčasnej buržoáznej politickej garnitúry a jej ideológie, ale i meštiackej vedy s Masarykovým myslením. V rámci kritiky sociálnodemokratickej ideológie podával Szántó aj kritiku Masaryka a masarykizmu. „Masarykovo zbožňovanie vecí, vecných faktov, nehistorické chápanie foriem a obsahu sveta, metafyzické stavanie protikladov (indivídium-celok, kvalita-quantita, forma-obsah, pokoj-pohyb) a ich eklektické redukovanie raz na tú, druhý raz na onú jedностrannosť, to všetko, s čím Masaryk a celá meštiacka veda vystupujú proti Marxovej vedeckej metóde poznávania, nie je nič iné ako obraz fetišistického charakteru foriem kapitalistickej skutočnosti v mozgoch učeních meštiakov“, písal v článku *Fašistická racionalizácia výchovy* (Tvorba (1931). (6. s. 88) Poukazoval tiež na to, že „celá tá mechanickosť, všetky tie výhonky Masarykovej metódy v Príhodovej metóde, všetko to stotožňovanie vedeckého poznania registrovaním dojmov z bezprostredných javov skutočnosti, to, že konštatovanie púheho javu sa považuje za exaktné poznanie podstaty, to lipnutie na povrchnom jave a neschopnosť prehliadnuť a pochopiť podmienenosť všetkých faktov — to všetko je prejavom zburžoáznenia vedomia týchto učencov, ktorá vyrástla z buržoázno-triednej štruktúry ich existencie a ktoré im túto metódu určuje.“ (6. s. 88) Masaryka, masarykizmus i jeho akceptovanie, šírenie podroboval nekompromisnej kritike. Poukazoval na to, že „mozgy väčšiny dnes žijúcich malomeštiakov (inteligentov, remeselníkov, roľníkov) pracujú podľa direktív masarykovsko-realistického učenia o forme a zmysle myslenia“, ako i na to, že „empirizmus, formálna logika, mechanizmus, tieto základné črty „duše“ medzinárodnej vedy v jej kvitnúcom období, spredmetnené až do rukolapnosti, to je zmysel masarykovského spôsobu, prostriedku a cieľa myslenia“. (*O triednom chápaní konkrétnosti a abstraktnosti*, Šíp 1936). (6. s. 226—227) Szántó tiež odhaľoval povrchnosť a neudržateľnosť Masarykovej kritiky Marxa a marxizmu.

Szántó konfrontoval masarykovské chápanie procesu poznania ako „registrácie mŕtvych empirických skutočností“ s marxistickým chápaním. „Aplikovať metódu poznávania, ktorú hlása Masaryk, musí dnes znamenať: dochádzať k arcifalošnému a reakčnému „poznaniu“ sveta!“ (6. s. 79) Písal tiež: „Marx a Engels sa veľmi často vyjadrili, že bezmyšlienkovité lipnutie na púhych, empirických, analýzou rozdrobených faktoch je najistejšia cesta, ktorá vedie k najčiernejšej reakcii, že faki zbožňovania nevyhnutne vedie k spiritualizmu a že je teda tou „najob-

medzenejšou metódou poznávania.“ (6, s. 81) Poukazoval na to, že Masarykova metóda poznávania „stačí iba na animálne rozoznávanie rozličných kvalít, nikdy však nie na ich poznanie! Preto redukuje kvalitu na kvantitu a musí popierať kvalitu ako niečo reálne existujúce.“ (6, s. 81)

Proti masarykovskej metóde poznávania, proti meštiackej vede a filozofii, proti idealistickému mysleniu Szántó kládol, propagoval, aplikoval a rozvíjal dialektické, marxisticko-leninské myslenie.

Ak sledujeme konkrétne podoby marxistického myslenia na Slovensku v medzivojnovom období, ktoré sa formovalo v zásadnej kritickej opozícii voči buržoáznym ideovým a teoretickým prúdom, nemožno nespomenúť filozofickú aktivitu ďalšieho predstaviteľa davistického hnutia V. Clementisa. Clementis tiež významne prispel k marxistickej kritike meštiackej kultúry a myslenia. Svojou mnohostrannou aktivitou zasahoval do viacerých oblastí spoločenského a kultúrneho diania. Jeho kritická a polemická aktivita, predovšetkým jeho kritika buržoáznej ideológie by si zaslúžila bližšiu pozornosť.

Clementisova publicistická činnosť prispela výrazne k pokrokovej ideovej orientácii mladej slovenskej inteligencie. Jej tápanie, hľadanie ideovej a teoretickej orientácie začiatkom tridsiatych rokov nenechal Clementis bez povšimnutia. Myšlienková situácia tejto generácie sa prejavila vo vystúpení M. Chorvátha v článku *Otrávená generácia*, ktorý vyjadruje hĺbku dezilúzie mladých (DAV VI, 1933, č. 11–12). Vystúpenie M. Chorvátha, ktoré je na prvý pohľad len akýmsi prejavom mladického generačného radikalizmu, v ktorom bola programová neujasnenosť a negativizmus, bolo výrazom ostrého kritického postoja nastupujúcej mladej generácie k ideologickej, sociálno-politickej a kultúrnej situácii, v ktorej sa nachádzala buržoázna spoločnosť na prelome dvadsiatych a tridsiatych rokov, ako aj k samým princípom, na ktorých spočíval buržoázno-demokratický režim I. ČSR. Odmietavo, kriticky a so značnou nedôverou sa tu hľadalo nielen na úsilia, ale hlavne na výsledky a ďalší priebeh účinkovania hlasisticko-prúdistickej generácie a s nemenšou skepsou a odporom sa zaujímal postoj k pozitivistickej vede, ktorá mala také významné postavenie tak v slovenskom, ako najmä v českom vedeckom živote. Pozitivismus pre príslušníkov nastupujúcej slovenskej inteligencie často už nebol prijateľný. Mnohých tento kritický postoj priviedol k progresívnej ideovej orientácii, k marxizmu.

Pokrokovú, ľavicovú, marxistickú orientáciu sa snažil presadzovať a podporovať u mladej inteligencie práve DAV a davisti. V. Clementis v článku *Pod zástavu marxizmu* (DAV VII, 1934, č. 3), zamýšľajúc sa nad ideologickou orientáciou mladej generácie, poukazoval na bezvýchodiskovosť kapitalizmu, meštiackej spoločnosti a jej ideológie, na dve možnosti, cesty sociálno-politického vývoja, na fašizmus a socializmus, pričom apeloval na adresu mladej inteligencie, aby sa primkla k marxizmu. Túto výzvu adresoval osobitne na adresu onej „otrávenej gene-

rácie“, o ktorej tu písal — „sú priamo našpikovaní filozofiou, ktorá zaslepuje pohľad na skutočnosť, ktorá však chorobne vyzdvihuje podradnejšie fakty a faktíky na problémy osudovej tradičnosti.“ (7, s. 8) Na adresu pokrokovu sa orientujúcej mladej inteligencie, na adresu tých, ktorí si „vyhradzujú právo na akúsi »autonómnu filozofiu«,“ Clementis písal: „Naši priatelia, ktorí si hája právo na svoju filozofiu, musia si položiť otázku: či je dnes na svete ešte iná filozofia než marxizmus, v mene ktorej možno prebudovať svet. Či ten „pragmatizmus“ alebo „dinganzischmus“ vedel dať ľudstvu niečo viac ako niekoľkých fejetonistických literárnych „optimistov“ a malomeštiackych profesorov? Musia si položiť a zodpovedať otázku, či hlásaním práva na slobodu filozofie nedávajú sa do otroctva meštiackeho sveta.“ (7, s. 10) Clementis zdôrazňoval: „Z dnešného chaosu myslí a faktov v kapitalistickom svete vedie tiež jediná jasná cesta. Cesta, ktorú ukazuje marxizmus-leninizmus.“ (7, s. 10) Davisti sa snažili vplývať na ideovú orientáciu mladej generácie na Slovensku počas celého medzivojnového obdobia. Clementis a ostatní davisti sa snažili nielen sledovať, komentovať situáciu a orientáciu mladej inteligencie, ale ju aj účinne ovplyvňovať. Davisti sa pokúšali vplývať na ideové, teoretické smerovanie mladej generácie v duchu vlastnej ľavicovej, progresívnej orientácie. Uvedomovali si nutnosť získať nastupujúcu generáciu v boji proti retardujúcim spoločenským silám a kultúrnym prúdom, proti reakcii.

V. Clementis kládol ako postulát pokrokovu orientovanej inteligencii združenej okolo DAVu: „Tu, hľa, je prvá a najvlastnejšia úloha „Davu“! Bojovať proti reakcii v literatúre, umení, vo vede, v teórii a podporovať všetko to — čo i zárodočne — čo prináša pre slovenský duchovný život širšie obzory, čo pripravuje pôdu pre svetonázor budúcnosti.“ (DAV 1935) (7, s. 112) Vytyčoval boj proti reakcii, kládol dôraz na získavanie inteligencie pokrokovej orientácie, spoluprácu s ňou v boji proti „kultúrnej reakcii“. Pripomínal, že boj o lepšiu spoločnosť, o socialistickú spoločnosť musí byť vybojovaný na všetkých frontoch, že je to „nielen hospodársky a politický boj, ale aj boj na poli literárnom, umeleckom, vedeckom a ideologickom“. (DAV 1935) (7, s. 113)

Clementis sa venoval sústavnému sledovaniu kultúrneho diania buržoáznej spoločnosti, kritickej reflexii problémov súčasnosti, praktickej aplikácii a iniciatívneho rozpracovávaní pokrovového dialektickomaterialistického myslenia. Ostro kritizoval českú i slovenskú buržoáziu a kultúru buržoáznej spoločnosti. Jeho kritika meštiackej kultúry nesledovala však len negáciu, ale načrtávala východiská v smere perspektív nového sociálneho poriadku a novej socialistickej kultúry. Clementis pristupoval k súčasnej buržoáznej vede, filozofii, umeniu a kultúre vôbec zásadne kriticky. Nekompromisne polemizoval s vulgarizáciami marxizmu-leninizmu, pokrokovej ideológie a filozofie, ktoré poskytovala buržoázna tlač a reakčná inteligencia. Jeho polemiky boli nielen ukážkami marxistickej kritiky a jeho vlastného kritického talentu, ale umožňovali

mu tiež pritom konkrétne aplikovať dialektickomaterialistickú metódu rozvíjať marxistické myslenie a propagovať revolučnú ideológiu a filozofiu. Dialektickomaterialistický prístup k riešeniu aktuálnych problémov, ktoré nastoľoval súdobý dynamický a komplikovaný, protirečivý spoločenský a kultúrny vývin, charakterizuje publicistickú aktivitu V. Clementisa ako aj ostatných davistov, spomedzi ktorých by bolo možné bližšie poukázať i na aktivitu L. Novomeského a ďalších.

E. Urx, L. Szántó, V. Clementis a ďalší pokrokově orientovaní publicisti medzivojnového obdobia svojou polemickou a kritickou aktivitou i na poli teórie, filozofie a kritiky buržoáznej kultúry, filozofie a vedy významne zasiahli do myšlienkového a kultúrneho diania a vývinu na Slovensku. Význam tejto davistickej aktivity, ich príspevok k ideovému a teoretickému formovaniu pokrokovej revolučnej kultúry a najmä rozvíjajúcej sa marxistickej filozofie na Slovensku v dobových súvislostiach, ale aj z hľadiska ďalšieho vývinu marxistického myslenia na Slovensku bol značný a nepopierateľný. Ich tvorba a všestranná aktivita, kritická a publicistická činnosť je príkladom úsilia marxistickej inteligencie zásadne a účinne čeliť buržoáznej ideológii a filozofii, všestranne rozvíjať a propagovať marxizmus-leninizmus. Rozvíjanie dialektickomaterialistického myslenia, jeho šírenie a aplikácia na konkrétne problémy spoločenského a kultúrneho života na Slovensku spolu s kritikou buržoáznej filozofie a ideológie bolo významnou protiváhou idealistických filozofických prúdov pôsobiacich v slovenskej kultúre. Z tejto rozsiahlej činnosti davistov sme poukázali len na niekoľko momentov, ktoré nám dokumentujú postoj pokrokovej inteligencie k meštiackej kultúre všeobecne a najmä k buržoáznemu filozofickému mysleniu.

LITERATÚRA

1. PLEVZOVÁ, V.: Dialektická metóda — základ práce davistov. {K 50. výročiu vzniku DAVu.} Filozofia 29, 1974, č. 6.
2. SIRÁCKY, A.: Revolučnosť a pokrokovosť davistov. Otázky marxistickej filozofie 19, 1964, č. 6.
3. URX, E.: Za pravdu a mír. Praha 1954.
4. H. a B.: Z činnosti Vedeckej syntézy. Elán 10, 1940, č. 8.
5. HRUŠOVSKÝ, I.: Teória vedy. Úvod do všeobecnej metodológie. Bratislava 1941.
6. SZÁNTÓ, L.: Vybrané state. Bratislava 1958.
7. CLEMENTIS, V.: Vzduch našich čias. Články, state, prejavy, polemiky. II. 1934—1938. Bratislava 1967.

Владимир Бакош

Молодая прогрессивно ориентированная интеллигенция, объединенная вокруг ДАВа, содействовала распространению и разработке идеологии и философии марксизма-ленинизма в Словакии в период между войнами. Для всей их деятельности за двадцатилетний период между войнами характерно критическое отношение к буржуазной культуре. Марксистская критика буржуазной философии являлась составной частью применения и пропагандирования ими марксизма. Дависты уделяли внимание идейным направлениям, связанным с официальной буржуазно-демократической идеологией Чехословацкой Республики. Чешской позитивистской философии, которая в тот период играла значительную роль в Словакии, и творчеству чешских философов Й. Тврды и Й. Крала уделял критическое внимание Э. Уркс. Л. Санто в своих статьях подвергал критике идеализм, мелкобуржуазную науку и масаркизм. Вклад и марксистскую критику буржуазной культуры и идеологии внес также В. Клементис, который стремился оказать влияние на идейную ориентацию молодого поколения в духе марксизма-ленинизма. Своей полемической и критической деятельностью дависты и в области критики буржуазной мысли оказали значительное влияние на культурное и идейное развитие в Словакии.

BEITRAG ZUR DAVISTISCHEN KRITIK DER BÜRGERLICHEN PHILOSOPHIE

Vladimír Bakoš

In der Zwischenkriegszeit trug die junge, fortschrittlich orientierte, um die Zeitschrift DAV gruppierte Intelligentsia zur Verbreitung und Entfaltung der Ideologie und Philosophie des Marxismus-Leninismus in der Slowakei bei. Ihre ganze Aktivität ist gekennzeichnet durch eine kritische Haltung zur bürgerlichen Kultur in der Zeitspanne zwischen den zwei Kriegen. Eine marxistische Kritik der bürgerlichen Philosophie war Bestandteil ihrer Anwendung und Verbreitung des Marxismus. Die Davisten schenken ihre Aufmerksamkeit jenen ideellen Richtungen, die mit der offiziellen, bürgerlich-demokratischen Ideologie der tschechoslowakischen Republik verknüpft waren. E. Urx widmete seine Aufmerksamkeit der tschechischen positivistischen Philosophie, die zu jener Zeit einen bedeutenden Einfluss in der Slowakei ausübte und dem Schaffen tschechischer Philosophen J. Tvrđý und J. Král. L. Szántó brachte in seinen Aufsätzen eine Kritik des idealistischen Denkens, der bürgerlichen Wissenschaft und des Masarykismus. Zur marxistischen Kritik der bürgerlichen Kultur und des bürgerlichen Denken trug auch V. Clementis bei, der vor allem bemüht war, die ideelle Ausrichtung der jungen Generation in Richtung des Marxismus-Leninismus zu beeinflussen. Die Davisten griffen durch ihre polemische und kritische Aktivität auch auf dem Gebiet der Kritik des bürgerlichen Denkens bedeutend in die kulturelle und ideologische Entwicklung in der Slowakei ein.